

ادبیات عمومی و سیاسی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی و علمی غزته‌در .

جلد : ۱

سنه : ۱ ۲۹ جمادی الآخر ۱۳۳۵ جمعه ایرتسی ۲۱ نیسان ۱۹۱۷ نوسرو ۲۵

استانبولمزه داتر

فائق عالی بك افندیك لاله دورینه عاقد اوله‌رق یازدینی
هاله منظومه‌دن بر قاج صحیفه :

ندیم

بك آز زمانده نه كاشانه‌لر ، نه جنتلر
وجوده كلدی . . . سزك سایه‌كزده . . .
ابراهیم پاشا

یوق ، یاپیلان

تصورتك آنجوق مقدماتی . . . زمان
مساعد اولسه . . .

— بر تفکردن صوكره —

بوكونلر باشمده غائله‌لر

تعاقب ایتدی وایتمكده . . . نه‌یسه . . .

ندیم

هیپی كچر .

ابراهیم پاشا

كچر ، وبزده برابر . . . ندیم افندی حیات
آقان صولر کبی بیلمز نه‌در سکون و ثبات .
سنگ بونشسه‌گه ، لاقید اضطراب و کدر
خیال وحسکه بیلسه‌ك کوکل نه‌غبطه ایدر .

ندیم

پاشام ، وزیر نجیب ، ولی نعمته آه
اولونجه بختمك انجام کاری خاك سیاه ،
براق ، ندیم نزارك خیال شوخندن
بوکریه خانه‌ده بر قاج ترانه‌خندان
یارینکی نسل کدرناکه ارمان اولسون ،
نیچون ترانه‌شاعر بوتون فغان اولسون ؟

فن شکافی آلدی . تهندن اول مصلحتی تدبیر ایدنلر یوق دکلدی . فن ویا نظریه محیطک مبشرلرندن
بری اولق اوزره علامه بوقلمون این خلدوتی ده ذکر ایدر سهك نانکورلغه مخالف بر حرکتده
بولونمش اولورز . فی الواقع بر چوق زواهد و تواقص ، حقائق و ترهات ، منقولات و خرافات ،
عندیات و ظنیات ایچنده بومؤرخک کسکین بر کوز ایله کوردیکی نقاطده واردر . مقدمه این
خلدورنده آتیده کی مطالب جای نظر در : ۳ نجی مقدمه : « حرارت و برودتده معتدل اولان اقلیملر
ایله اهتدالین خارج اقلیملرک احوالی و بونلرده ساکن اولان نوع بشرک الواننده هوانک تأثیری
و بنی آدمک سائر احوال کثیره سی » ؛ ۴ نجی مقدمه : « اقالیم سبعة هواسنک ابدان واجسادده
والوان واعراضده تأثیری مثللو اهالیسنک خلق و سیرت و مشرب و طبیعتلرنده دخی تأثیری اولدینی » ؛
۵ نجی مقدمه : « معموره ربع مسکونده حسب و رخا و قحط و غلا ایله مختلف اولان بلاد ایله
قلت اکل و کثرت غدانک طوائف بنی آدمک ابدان و اخلاقلرنده تأثیری . » انگلیز مشاهیر تاریخ
نویساندن طوماس [باقل] Thomas Buekle [داروین] و [سپه نسر] ک نظریاتنه معادل
اصولاتی تاریخنه ادخال ایتشدی . [ولادت ۱۸۲۶ ، وفاتی ، شامده ۱۸۶۲] . [تن] ده
۱۸۲۸ ده طوغمش ایسه ده ۱۸۹۳ ده تولدیکندن نظریه بی تعقیقه کندیسندن مؤخر در .
حالبوکه تونسلی ابن خلدون یلایرم بایزید و تیمور عصری رجالندن [م ۱۴۰۰ هـ ۸۰۰ سنه لرینه
طوغری] اولدیغندن هر حالده نظریه سنک قیمتی زیاده در . باقل و تهندن درت بیجق عصر اول
بومطالعانی تدبیر ایدن ابن خلدونک حقایقه قاریشدیردینی ترهات ایسه « محیط » ک صنع و اثری
اولغله عفو اولونه بیلیر . [*]

مهرل نوری

[*] پیری زاده صاحب افندی [پیری زاده محمد صاحب بك مرحومك جد اعلاسی] مقدمه
ابن خلدونک ایکی جلدینی ، وقعه نویس قضیلتلو جودت افندی [جودت پاشا] صوك جلدینی
ترجمه به ترجمه ایتشدر . بحث اولونانی ماده ایچون برنجی جلدک ۱۴۳ نجی صحیفه سندن ۱۵۶ نجیسنه
قدر مطالعه سی لازمدر . [ابن خلدون و محیط نظریه سی] فطین و فعال بر ترك شا کردی ایچون
کوزل بر [دوقتورا] تهزی زمینی تشکیل ایدر .

منطق و تاریخ

هم بزده ، هم آوروپاده تاریخی تنقید ایدنلر وار [*] . فقط بو « تنقید » ی ، بر حادثه به
تأثیر ایدن اسباب و سواثقک ممکن اولدینی قدر اظهاری ، بر شخصی بر طرز حرکته سوق ایدن
مؤثراتک کشفی معناسندن زیاده ، مؤاخذه شکلنده تاقی ایتلیدر : بر چوق وقایعه منطق بر تسلسل ،
ادراکه موافق بر طرز تکون بولق ، اشخاصک حرکتنده مطلقا عقل و فکر اثری کورمک ایستیورلر
و بر طرفندن ده تاریخی بونظریه نك پلك خارجنده بولدیقه ، یازدقلری کتابلرله سویله کلری سوزلر
اکثریا اشخاصه تعریض ایله حادثاتی تنقیده انحصار ایدیور ؛ بونکله برابر تاریخک بوکون آرتق
بر فلسفه سی وار ، فقط هنوز ساحصی پك دارد ، و خصوصیه حادثاتک خطوط جریانیه عقلک
تصور ایتدیگی خط مجرد آراسنده تناقض و فرق اراهه سی ، فلسفه تاریخه صیغماز : بوفرق آنجق
فلسفه ایله او تنقید آراسنده واردر .

[*] مثلا سلیمان نظیف بك ، کچن کون تاریخک کاملاً تنقید اولدیغنی سویلیوردی .

... تاریخ تنقید ایدلز ، و تاریخده منطق یوقدر .

بو اساسی ، حادثاته و اشخاصه تعلق اعتباریله ، ایکی نقطه نظر دن تدقیق ایتک ایجاب ایدر . عقل و منطق منافی کلمک و لاعلی التعین اولق شرطیله ، اولاً بر قاچ وقعہ انتخاب ایدہ بیلیرز : فرانسه ، حاکمیت ملیه یولنده بیلرجه اختلال ایچنده قالدقن ونهایت موفق اولدقن صوکره ، نهدن حریتی ناپولئونک استبدادینه فدا و ناصل قرالقدن قورتولوب ایمپراطورلنی قبول ایتشدی ؟ ائدیلمکدن اوشاقلغه طوعاً تزل دیمک اولان بو حادثه بی عقل و منطق البته قبول ایتمز . فقط بوکونکی منقلدرده اولان بو ایکی مزیتک اوزمانکی فرانسیز ملتندہ قلامش قدر اکسیله ایکی واختلالک پریشانلقلرندن بیقوب دمیر بر پنجه آلتندہ منتظم بر اسارت هجرانه دوشدکلری دوشونولورسه ، بو حکمت قولایجه آکلاشیلیر . اگر بوناپارتک یاپدینی جرم ایسه ، بوتون فرانسه ده شریک جرمیدی ! ناپولئون ، سنت آئنده سونلیدیکی شوجه ایله بونقطه بی پک کوزله ایضاح ایتشدیر : « فضائل ده ، رزائل ده هپ حادثاتک تأثیریله اولیور ! » .

یاپارک ریاستندہ کی وحدت دینیہ زمانندہ آوروپانک بوکونکی مستملکانی یوقدی ؛ ره فورمک انتشارنی تعقیب ایدنی تفرقه دورنده ایسه ، قطعہ لریک استملکانی بو یوک برسرعتله تحقق ایتشدی ! حالبوکه عمومیتله وحدتک قوت ، تفرقه نکه ده ضعف انتاج ایتدیکی معلوم اولماسنه کوره ، آوروپا دیگر قطعاتی دور اتحادندہ استملک ایدہ بیلمیدی ! ...

بالخاصه فرانسه اختلالندہ ، مسئله نظریه ساحه سندن فعلیاتندہ انتقال ایتمش ، وبالفعل تاریخه منطق تطبیق ایدلمک ایسته نیلمشدی : مثلاً ، انسانلر ساده دور وحشتلرنده صفوتله ممتاز اولدقلرندن ، واوندن صوکره کی زمان کاملاً سقامت وفضاحتله دولدیغندن ، ملتک ماضی ایله موجود اولان بوتون هلاقه سنی کسمک تشبثندہ بولونمشلردی . یکی برمبدأ تاریخ اتخادی ، یکی بر تقویم ایجادی ، یکی موسم و آبی اسملری اختراعی هپ بوسیاست خیالیه نکه محصول ایتدی ؛ حقیقه فناقدن دونک قدر دنیا ده منطق بر حرکت تصور اولوناماز . فقط بوتنی یاپانلر کندیلری بیله اوماضینک تأثیریله میدانه چیققلرینی ، و اوکا قارشی کیتمه نکه ده اوکا تابع اولق دیمک اولدیغنی دوشونمیولردی . اگر تاریخده منطق اولسه ایدی ، اختلال ارکانی تشبثلرنده موفق اولورلر وقویدقلری اسملر دوام ایدردی !

بزم دو قسان اوچ هماره سندن اول ، عثمانلی تمامیت ملکیه سنک محافظه سی انکلتزه نکه عنعناتندن اولدینی حالده ، انکلیر مأمورلری بالقانلری آتشله یوب محاربه بی عادتا احداث ایتشلردی ! اوزمانکی انکلیر منفعتی بو حرکتله تناقض تشکیل ایدیوردی . منطق اعتباریله بو حادثه پک قولای تنقید اولونابیلیر ، وانکلیرلرک بلاهتی قطعیت کسب ایدر ! فقط روسیه نکه اوصره ده هندی تهدید ایتدیکی و حرکتله حاضر لاندینی دوشونولورسه ، بوتدیرک آوروپاده موسقو قلرک باشنه غائبه چیقارمق کی براهون شر اولدینی پک قولای آکلاشیلیر . بوده اثبات ایدرکه ، تاریخک بالقانلرده کی غیر معقول انکشافاتنه ، انکلیر منفعتی دکل ، هیچ بر قوت مانع اولامازدی . تاریخده نه وارسه مطلقاً اولاجقدی ، و حادثاتک باشقه بر شکل آلماسی امکان خارجندہ ایدی !

* *

اشخاصک اجرا آتی ده باشقه درلو محاکمه ایدیله من . مثلاً اختلال کبیرک سرکرده لری صره ایله هپ یکدیگرینی تولدیرمشلردی ! بونلرک قاتلی ده ، مقتولی ده فکرندن زیاده حادثاتک تأثیریله

حرکت ابتدیکندن ، قابل تنقید اولاماز: فرضا روبسپیه ری تعیب ایتمکدنه، هانکی مؤثراته تابع اولدیغنی کشف ایتمک دهادوغرو اولور. « حکمت حکومت » اسمنده بر قوت واردرکه، او، هانکی اجتهاده ، هانکی مسلک اجتماعی به صاحب اولورسه اولسون ، موقع اقتداره چیقان هر فردی کندینه رام ایدر ؛ ۱۸۴۸ اختلاقی عملیه نیک سفالتی حاضرلامش ، و آرافو ایله لودرو رولان کی عوام اردوسی سرکرده لرندن بر هیئت اجراییه وجوده کتیرمشدی. بونلر، عملیه یی آچلقدن قورتاراجقلردی: فقط حکومت حسابنه ملی دارالصناعه لر احداثه رغماً ، بر مدت صوکره خزینه ده پاره قالمایجه ، حکومت آرتق فابریقا تورلک ایده مدیکندن یوز اللی بیک عملیه یی آچ قالمش وینه اختلال ایتمشدی! منطق اربابی ، سوسیالیست اولدیغنی حالده عملیه یی آچ بر اقان اوزمانکی اشخاص حکومتی نه قولای تنقید ایده بیلیر ! ...

۱۸۷۹ ده ، ماق ماهون فرانسه جمهوریتی ریاستندن استعفا ایدنجه ، برینه (ژول غره وی) انتخاب اولومشدی: حالبوکه بو آدم ۱۸۴۸ بحرانی اثناسنده جمهوریت ریاستنک الفاسنی وعظ ایتمکه مشهور ایدی !

الغدير (Agadir) حادثه سندن صوکره ، فرانسه حکومتی آلمانیا ایله ۴ تشرین ثانی ۱۹۱۱ صراکش ائتلافی عقده مجبور اولمشدی . اوزمان رئیس وکلا موسیو قایو ایدی ؛ بو کون رئیس جمهور اولان پوانقاره ، بومعاهددن دولایی قاییویه شدتلی صورتده هجوم ایدوب اسقاط ایتمش ، و نهایت برینه کنده یی کچنجه عینی معاهده یی در حال اعیان و مبعوثانه تصدیق ایتدیرمشدی ! تنقید ایدلیدی صورتده حرکت قابل اولسه ، هر حالده پوانقاره اوزمان معاهده یی تصدیق ایتدیرمزدی ! بعضاً الک مفرط سوسیالیستری بیه ، موقع اقتداره کچنجه ، اسکی خولپالرینه وداع ایدوب حکمت حکومته صاریلقدن باشقه چاره بولامایورلر . هر مملکتک مختلف مسلکده بلکه یوزلرجه فرقه لری اولدیغنی حالده ، حکومتلر ، هر هانکی سنک النده اولورسه اولسون ، آنجق ایکی سیاستدن برینه اتباع ایتمک وضعیتنده در : یا محافظه کارلق ، یا تجدد پرورلک ...

تاریخک اشخاصی ، بر پیسه سک آقتورلرینه بکزه ر : مقدراتک اونلره از برلندیکی روللردن باشقه برشی یاپامازلر. قابل اولسه ایدی ، ناپولئون یاپاردی .

بالقائلرک تاریخ سیاسیسنه طائد بر کتابده ، بالآخره داخلیه ناظری اولان برغوسپودینک ، مبعوث اولق ایچون دائرة انتخابیه سنده اهالی به ایراد ایتدیکی شایان دقت برنطق واردی : مستقبل ناظر ، اطرافنده کی کویلیلره برچوق شیلر آراسنده برده کوپری یاپدیراجغنی وعد ایدر. سامعک بری کویک نه ری اولمادیغنی اخطار ایدنجه ، غوسپودین : — سزه برده نه رکتیره حکم ! دیمش ... اشخاص تاریخیه نیک تنقیدنده ، بومبعوثک بو وعده یی محال اولان نتیجه سی پک کوزل بر معیار اعتدال اولابیلیر .

اسماعیل صامی

تاریخ فتمزه هاند ایضاحات

— مابعد —

— رفت پاشانک وفاتی مناسبتیه —

فاتح عصری ، کنیش ادبی و علمی صفحاتی حاوی بر دوره کی تدقیق اولونه بیلیر : بالادات کندینک دیوانی صناعکارانه اوصاف ایله تاریخمزمده یاشایور . حقنده هنوز انتقادی حائر بر مقاله